

EDITORIÁL

EÚ alias transferová únia?

Novomanželia majú vždy ružové okuliare. Inak by ani do manželstva nevstúpili. Až po čase sa ukáže, že on/ona je úplne iný/iná ako bola predstava. Tak nejako je to aj s členstvom v Eurozóne. Keď sme do nej vstupovali, videli sme len stabilnú menu a koniec starostí s výmennými kurzami. Teraz vidíme aj to, že musíme otvárať peňaženky a prispievať na „rodinných príslušníkov“, ktorí si celé roky vyhadzovali z kopýtka, kým my sme dreli a šetrili.

Keď v roku 2000 vznikla Eurozóna, odštartoval sa jeden veľký ekonomický experiment. Ekonomická teória tvrdí, že nemožno mať spoločnú menu bez spoločného ministerstva financií. Spoločná centrálna banka nestačí. Teória mala pravdu. Dnes tušíme, že milým príbuzným budeme posilať peniaze celé roky. Milí príbuzní nielen že si vyhadzovali z kopýtka, ale navyše sa ani nenaučili žiadnemu poriadnemu remeslu. Ich ekonomiky nie sú konkurencieschopné v globálnom svete.

Bude ich preto treba dotovať, a to mnoho rokov. Po čase vraj pomôžu štrukturálne reformy, ktoré premenia Grécko a Portugalsko na Fínsko pri Stredozemnom mori a ukončia obdobie závislosti na podpore. Ale dôjde k tomu? Naša krajina takéto (bolestivé) reformy urobila a profitovala z toho. Ale prečo sú na Slovensku hladové doliny a prečo príjem v Poltári či Sobranciach je omnoho nižší ako v Bratislave, keď reformy platili na celom území štátu rovnako? Metropolitné regióny profitujú z kvalitnej infraštruktúry a ľudských zdrojov. Ekonomická periféria trpí malým záujmom investorov a únikom mladých a vzdelaných ľudí. Na Slovensku Bratislava utiekla zvyšku krajiny. Podobne Nemecko utieklo Grécku a Portugalsku.

Budeme však ochotní dlhodobo a možno aj trvalo dotovať Grécko, Portugalsko či južné Taliansko? Spoločná mena je neudržateľná bez spoločných daní a rozsiahlych transferov vyrovnávajúcich rozdiely medzi krajinami. Raz sa tomu asi nevyhneme. Nesmrteľná česko-slovenská otázka „kto na koho dopláca“ sa nám vrátila v novom kabáte.

Ing. Vladimír Baláž, PhD., DrSc.
balaz@sevis.sk

HEADLINES

Čo nové v legislatíve?

S účinnosťou od 30.6.2011 došlo zákonom č. 193/2011 Z.z. k niektorým zmenám Obchodného zákonníka, pričom prevažná väčšina úprav sa týka zlúčenia a splynutia akciových spoločností. Okrem toho zákonom č.200/2011 Z.z. došlo s účinnosťou od 1.7.2011 k modernizácii vydávania Obchodného vestníka a tiež k úprave zákona o dlhopisoch. (viac na str. 2)

Strieborná ekonomika I. časť

Pojem „strieborná ekonomika“ je populárne označenie pre ekonomiku, kde vysokú časť spotreby vytvárajú seniori. Slovo „stará“ netreba chápať tak, že všetci jej členovia budú chodiť o paličkách a polovicu príjmu míňať na lieky a zdravotné potreby. Aj o 25 či 50 rokov sa budú rodiť deti a existovať materské školy a hudba pre teenagerov. Faktom však je, že v populácii budú omnoho viac dominovať ľudia v strednom a vyššom veku. (viac na str. 3)

PORADENSTVO

Plánované zmeny daní a odvodov k 1.1.2012

V programovom vyhlásení vlády v roku 2010 rezonovali okrem iného aj témy sprehľadnenia podnikateľského prostredia a v danej súvislosti aj zjednodušenie a zefektívnenie platenia daní a odvodov.

Necelý rok od nástupu terajšej vlády – v apríli 2011 – bol daný na verejnú diskusiu dokument „Návrh zmien v daňovo-odvodovom systéme“. Dokument

je to skutočne zaujímavý, ale je pozoruhodné, že pre našich novinárov asi nie je atraktívny. Noviny o ňom nepíšu, rozhlasové ani televízne správy o ňom nehovoria a do pozornosti verejnosti ho netlačí ani autor, t.j. Ministerstvo financií.

Čo je podstatou navrhovaných zmien v daňovo-odvodovom systéme?

V rámci zamestnaneckého pomeru základom pre daň z príjmu fyzických osôb, sociálne a zdravotné odvody bude tzv. „superhrubá mzda“ (t.j. súčasná hrubá mzda a odvod platený zamestnávateľom za príslušného zamestnanca, okrem odvodu na úrazové poistenie).

Z tejto mzdy sa bude počítať a odvádzať:

- Sociálny odvod – 19%
- Zdravotný odvod – 9%
- Daň z príjmu – 19% (okrem nezdaniteľnej časti – na rok 2012 – 3.413,70 EUR).

Takejto zmene sa určite poteší každá mzdová účtovníčka, ktorá dnes produkuje každý mesiac sedem výkazov na jednotlivé zložky sociálnych odvodov a navyše delených na odvody zamestnávateľa a zamestnanca plus výkazy pre zdravotné poisťovne a daňový úrad.

Keďže náš štát hľadá zdroje príjmov do štátneho rozpočtu – do sociálnej a zdravotných poisťovní (tie sú síce aj súkromné), tak sa rozhodol odvodovalo zatažiť aj ďalšie príjmy.

Zdravotné odvody sa už týkajú aj príjmov za rok 2011. Od roku 2012 by malo platiť, že zdravotný odvod 9% a znížený sociálny odvod 13% sa bude odvádzať aj z príjmov z dividend a podielov na zisku.

Odvody by sa nemali platiť z pasívnych príjmov, t.j. z príjmov z prenájmu a z kapitálových príjmov (znenie zákona nám ukáže, či zo všetkých alebo len z tých, z ktorých sa daň vyberá zrážkou). Samostatne zárobkovo činné osoby budú tiež zaťažené 13%-ným sociálnym odvodom. Najnižšia sadzba sociálneho odvodu 10% bude z príjmov na základe dohôd.

Nakoľko je definovaných niekoľko sadzieb sociálneho odvodu, bude zadefinované max. poistné na sociálne aj zdravotné poistenie na príslušný rok. Na rok 2012 by to malo byť:

- max. 9.437,30 EUR na sociálnom poistení,
- max. 4.470,29 EUR na zdravotnom poistení.

V ročnom zúčtovaní daní a odvodov (prvýkrát za rok 2012) by mali byť zahrnuté všetky druhy príjmov a urobený prepočet daňovej a odvodovej povinnosti, zaplatených preddavkov a výsledných preplatkov, resp. nedoplatkov jednotlivých odvodov a daní.

Od týchto zmien nás ešte delí schválenie noviel zákonov o sociálnom a zdravotnom poistení, ako aj prepojenie informačných systémov jednotlivých inštitúcií. Či vláda a parlament stihnú pripraviť legislatívu a zrealizuje sa prepojenie systémov, teda či štát dostane v danom mesiaci od zamestnávateľa len jeden výkaz, z ktorého si každá inštitúcia vyberie svoje údaje a či naozaj budeme podávať len jedno ročné zúčtovanie daní a odvodov, na to si počkáme do konca tohto roka.

Ing. Danica Michalková, michalkova@sevis.sk

Prepojenie slovenského a českého kapitálového trhu

Spoločnosti Centrálny depozitár cenných papierov SR, a.s. (CDCP SR) a Centrální depozitár cenných papírů Praha, a.s. podpísali zmluvu o vzájomnom členstve a spolupráci, ktorá umožní obchodovať cenné papiere na burzách v Prahe a Bratislave. Ide o tzv. duálny listing, ktorý umožní na burze v Bratislave obchodovať aj zahraničné cenné papiere. To znamená, že emitenti, ktorých akcie sú a budú obchodované na Burze cenných papierov Bratislava, budú môcť rozšíriť svoj listing aj o burzu v Prahe.

Ďalším krokom je technické prepojenie oboch spoločností, čím sa zjednoduší okrem iného obchodovanie s rovnakými cennými papiermi na oboch burzách. Duálny listing pomôže oži-

viť kapitálový trh na Slovensku, a to je v súčasnosti jednou z priorit vedenia CDCP SR.

Termín faktického prepojenia slovenského a českého depozitára je naplánovaný na tretí kvartál tohto roka. Predpokladá sa, že o duálny listing budú mať záujem najmä emitenti akcií, pričom však služby plynúce z prepojenia oboch spoločností budú využívať aj investori. Podobné prepojenie chce CDCP SR v priebehu najbližších mesiacov nadviazať aj s depozitárom vo Varšave.

Pozn. Centrálny depozitár cenných papierov SR, a.s. (CDCP SR) vznikol v roku 2004, pričom svojou činnosťou priamo nadviazal na činnosť Strediska cenných papierov SR, a.s.. V roku 2006 sa jeho 100%-ným akcionárom stala Burza cenných papierov v Bratislave, a.s.. Medzi hlavné činnosti CDCP SR patrí napr. vedenie účtov majiteľov cenných papierov, vykonávanie pre-

vodov cenných papierov, vedenie registra emitentov a zoznamov akcionárov, registrovanie emisií zaknihovaných cenných papierov a pod. CDCP SR pracuje na členskom princípe, pričom k 15.8.2011 mal 20 členov - z toho 13 bánk, 4 obchodníkov s cennými papiermi, 2 zahraničné centrálné depozitáre a Národnú banku Slovenska. Aktuálny zoznam členov je prístupný na: http://www.cdcp.sk/general/cinnost.php#zoznam_clenov.

POHĽAD PRÁVNÍKA

Čo nové v legislatíve?

S účinnosťou od 30.6.2011 došlo zákonom č. 193/2011 Z.z. k niektorým zmenám Obchodného zákonníka, pričom prevažná väčšina úprav sa týka zlúčenía a splynutia akciových spoločností a je následkom zmeny európskej legislatívy.

Fúzie akciových spoločností

Zmeny súvisiace s fúziami akciových spoločností sa týkajú najmä spôsobu informovania akcionárov počas zlúčenía (splynutia). **Napríklad zverejnenie textu návrhu zmluvy o zlúčení (splynutí) v Obchodnom vestníku bude mať rovnaké dôsledky ako jeho uloženie do zbierky listín obchodného registra a zverejnenie oznámenia o uložení v Obchodnom vestníku, pričom zverejnenie celého textu bude bezplatné.**

Ďalšou novinkou je povinnosť týkajúca sa predstavenstiev spoločností podieľajúcich sa na zlúčení (splynutí), aby vždy informovali valné zhromaždenie a zároveň aj predstavenstvá ostatných spoločností podieľajúcich sa na zlúčení o tom, že v spoločnosti došlo v čase medzi vyhotovením návrhu zmluvy o zlúčení (splynutí) a konaním valného zhromaždenia k podstatnej zmene obchodného majetku alebo záväzkov. Tejto povinnosti môžu predstavenstvo zbaviť svojim súhlasom všetci akcionári všetkých spoločností podieľajúcich sa na zlúčení (splynutí) rovnako ako tomu bolo doteraz v prípade vypracovania písomnej správy predstavenstva a posúdenia zamýšľaného zlúčenía (splynutia) dozornou radou.

Spôsob prístupu akcionárov k dokumentom, ktoré sa týkajú zlúčenía (splynutia), bude môcť spoločnosť určiť buď tak, že všetky dokumenty (návrh zmluvy o zlúčení/splynutí, účtovné závierky, správy predstavenstiev, správy nezávislých expertov) dá akcionárom k dispozícii v listinnej forme a budú si môcť vyžiadať ich zaslanie poštou, resp. po dohode aj e-mailom alebo dokumenty sprístupní na svojom webovom sídle (slovné spojenie internetová stránka bolo v celom texte zákona nahradené menej zaužívaným pojmom „webové sídlo“). Musí tak urobiť najmenej 30 dní pred konaním valného zhromaždenia, a to v takej podobe, že ich bude možné nepretržite stiahnuť a vytlačiť. Podľa zvoleného spôsobu potom spoločnosť aj uvedie potrebné upozornenie pre akcioná-

rov do oznámenia o konaní valného zhromaždenia, resp. pozvánky na valné zhromaždenie. Uvedenie má za cieľ zefektívniť komunikáciu s akcionármi a šetrenie transakčných nákladov fúzujúcich spoločností. Ak bude pri zlúčení potrebné zvýšiť základné imanie nástupníckej spoločnosti nepeňažným vkladom a spoločnosť nebude vypracúvať správu nezávislého experta podľa § 218a ods.3, potom bude pre ocenenie nepeňažného vkladu nutné vypracovať znalecký posudok.

Verejné akciové spoločnosti

Verejné akciové spoločnosti (t.j. také, ktorých akcie sú prijaté na obchodovanie na regulovaný trh) už budú môcť pri rozhodovaní o ukončení obchodovania a o zmene na súkromnú akciovú spoločnosť rozhodovať jednotnou väčšinou 2/3 hlasov prítomných akcionárov. Z § 154 ods. 4 Obchodného zákonníka bola odstránená formulácia, ktorá definovala väčšinu počítanú z prítomných akcionárov a nie ich hlasov.

Akciové spoločnosti, ktoré vydali akcie na meno pred 31.12.1999

Prechodným ustanovením v § 768i sa pozmenilo iné prechodné ustanovenie, konkrétne § 768b ods.3 Obchodného zákonníka. Akciové spoločnosti, ktoré vydali akcie na meno boli, povinné zabezpečiť, aby ich zoznam akcionárov obsahoval všetky údaje podľa § 156 ods. 4 Obchodného zákonníka a boli povinné takýto zoznam odovzdať do 31.12.1999 vtedy ešte strediskú cenných papierov. Sankciou za nesplnenie tejto povinnosti malo byť obligatórne zrušenie spoločnosti súdom a jej likvidácia. **Novelou Obchodného zákonníka sa teraz zaviedlo pravidlo, že po 1.7.2011 možno takúto spoločnosť zrušiť súdom, len ak si svoju povinnosť nesplní ani v novej súdom určenej lehote.** V každom prípade povinnosť vyplý-

vajúca z ustanovenia § 768b ods.3 platila len pre spoločnosti, ktoré vydali listinné akcie na meno pred 31.12.1999 a pre neskôr vydané akcie, resp. pre akcie, ktoré neskôr zmenili svoju podobu, neplatí.

Obchodný vestník

Zákomom č.200/2011 Z.z. došlo s účinnosťou od 1.7.2011 k modernizácii vydávania

Obchodného vestníka (z listinnej formy na elektronickú) a došlo tiež

k zmene systému podávania žiadostí o uverejnenie oznamov v Obchodnom vestníku. **Objednávanie zverejnenia nie je vhodné si nechať na poslednú chvíľu, pretože je treba rátať s lehotou 5 pracovných dní od momentu, kedy sa vydavateľ Obchodného vestníka dozvie o zaplatení poplatku.** Termín skutočného zverejnenia sa môže líšiť od vašej požiadavky, preto najmä oznamy, ktoré musia byť uverejnené napr. 30 dní pred konaním valného zhromaždenia, je vhodné objednávať dostatočne vopred.

Dlhopisy

Zákomom č.200/2011 Z.z. došlo tiež k úprave zákona o dlhopisoch v časti týkajúcej sa vydávania dlhopisov. **Emisné podmienky dlhopisu je každý emitent dlhopisov povinný predložiť Národnej banke Slovenska v elektronickej podobe (prostredníctvom www.nbs.sk) najneskôr v deň začatia vydávania dlhopisu, čo je zmena oproti doterajšej úprave.** V oblasti dlhopisov bol s účinnosťou od 1.4.2011 (zákomom č.46/2011 Z.z.) tiež zrušený príkaz, aby mali dlhopisy povinne podobu zaknihovaných cenných papierov. **Zmena spočíva v tom, že ak dlhopis znie na meno, môže byť podľa novej právnej úpravy vydaný v listinnej podobe.** Emitent dlhopisu tým znižuje náklady na jeho vydanie, pretože nie je potrebné registrovať emisiu týchto cenných papierov v Centrálnom depozitári cenných papierov SR, a.s.

Mgr. Danica Kozáková
kozakova@sevis.sk

Strieborná ekonomika I. časť - Ako sa zmení štruktúra spotreby

Pojem „strieborná ekonomika“ je populárne označenie pre ekonomiku, kde vysokú časť spotreby vytvárajú seniori. Slovo „stará“ netreba chápať tak, že všetci jej členovia budú chodiť o paličkách a polovicu príjmu míňať na lieky a zdravotné potreby. Aj o 25 či 50 rokov sa budú rodiť deti a existovať materské škôlky a hudba pre teenagerov. Faktom však je, že v populácii budú omnoho viac dominovať ľudia v strednom a vyššom veku.

Posun vo vekovej štruktúre sa prejaví aj v zmene štruktúry spotreby tovarov a služieb. Táto zmena však nebude v znamení jednoduchého posunu od snowboardov k paličkám a zubným protézam.

Zmeny v spotrebe v čase striebornej ekonomiky ovplyvní celý komplex faktorov:

- demografická zmena,
- rast ekonomiky a bohatstva domácností,
- rozsah a štruktúra služieb poskytovaných verejným verzus súkromným sektorom,
- zmeny v štruktúre svetovej ekonomiky a klimatická zmena,
- kultúrne a psychologické faktory.

Demografická zmena

Demografická zmena sa často stotožňuje so starnutím populácie, ktoré vyústi do zmeny podielov obyvateľstva v produktívnom a post-produktívnom veku. Že k starnutiu dôjde, to je nepochybné. Demografická zmena sa však prejaví aj v zmene v rodovej a vzdelanostnej štruktúre populácie. Aj tieto faktory budú mať určitý význam pre posun v štruktúre spotreby.

Pozrime sa najprv na základné trendy vo vývoji vekovej skladby slovenskej populácie (graf 1). V roku 1950 tvorili ľudia vo veku nad 65 rokov len 6,6% slovenskej populácie. Omnoho viac bolo detí a mladých ľudí. Ľudia vo veku do 20 rokov tvorili vtedy 37,7% obyvateľstva. V súčasnosti je pomer „mládeže“ a „stáreže“ 21,8% verzus 12,2%. V slovenskej populácii dnes dominujú ľudia v strednom veku. Výrazné prírastky počtov dôchodcov však možno očakávať už v relatívne krátkej dobe. Už v roku 2020 pôjdu do dôchodku veľmi silné populačné ročníky narodené v 50-tych a 60-tych rokoch. Na grafe 1 vidíme, že ľudia do 20 rokov činili okolo roku 1960 až 40% vtedajšej populácie. Anglický vý-

raz „baby boomers“ sa plne vzťahuje aj na Slovákov. V roku 2035 podiel mládeže bude činiť len 18,2%, kým podiel ľudí nad 65 rokov stúpne na 21,1%. Starnutie bude pokračovať veľmi rýchlym tempom a v roku 2050 stúpne podiel seniorov na 28,4%.

Ako vyzerá krajina s rýchle starnúcou populáciou? V tomto smere sa nemusíme uchýľovať len k víziám z krištáľovej gule. Našu budúcnosť si môžeme pozrieť na príklade krajín, ktoré nás vo vývoji predbehli, ekonomicky i demograficky. Napríklad Japonsko má už teraz takú vekovú štruktúru obyvateľstva, akú Slovensko bude mať až v roku 2035.

Väčšina ľudí nežije osamote, ale v domácnosti s inými členmi rodiny. Pre demograficky mladé spoločnosti sú typické veľké domácnosti, s veľkým počtom členov i generácií. Pripomeňme si, že ešte

v 60-tych až 80-tych rokoch najmä na vidieku v jednom dome bežne žili až tri generácie. Tri až štyri deti v jednej rodine neboli výnimkou ale pravidlom (dnes je takáto situácia typická len pre rómske obyvateľstvo). Pre demograficky staré populácie je typický model malých domácností s dvoma resp. len jednou generáciou. Napríklad v roku 2009 mala priemerná domácnosť slovenského zamestnanca 3,25 členov, no priemerná domácnosť japonského zamestnanca len 2,79 členov. Iný je pomer v domácnostiach dôchodcov, kde priemerná slovenská domácnosť má 1,72 člena kým japonská 1,83 člena.

Pristavme sa teraz pri rozdieloch vo veľkosti domácností. Tieto rozdiely odrážajú rozdielne fázy vývoja spoločnosti. Slovenská spoločnosť je demograficky mladšia. Slováci majú v priemere viac detí mladších ako 15 rokov, a preto aj domácnosti zamestnancov majú viac členov ako japonské. Na druhej strane v Japonsku v rodinách dôchodcov žije vyšší počet dospelých detí a žije menej osamelých vdov ako na

Slovensku, kde muži umierajú pomerne skoro. Dá sa však s rozumnou pravdepodobnosťou predpokladať, že aj na Slovensku stúpne počet domácností, kde dospelé deti žijú spolu s rodičmi a taktiež muži sa budú dožívať dlhšieho veku ako doteraz. V tomto smere sa naša spoločnosť bude podobáť na súčasnú japonskú viac ako je to teraz.

„Mladí starí“ a „starí starí“

Demografická zmena sa prejaví aj na ochote ľudí míňať svoje peniaze. Mladé domácnosti si nabierajú pôžičky, domácnosti v strednom veku začínajú vytvárať úspory na dôchodok a domácnosti dôchodcov dopĺňajú bežné príjmy vyťahovaním úspor. Napríklad miera úspor v Japonsku klesla z 15% v roku 1990 na 2,4% v roku 2010. Tento trend je pozorovaný aj v iných vyspelých krajinách a je v súlade s teóriou životného cyklu, ktorá hovorí, že miera úspor z hľadiska vekovej štruktúry má tvar zvonu. Tento vzor správania si môžeme ilustrovať na príklade Japonska. Japonsko má jednu

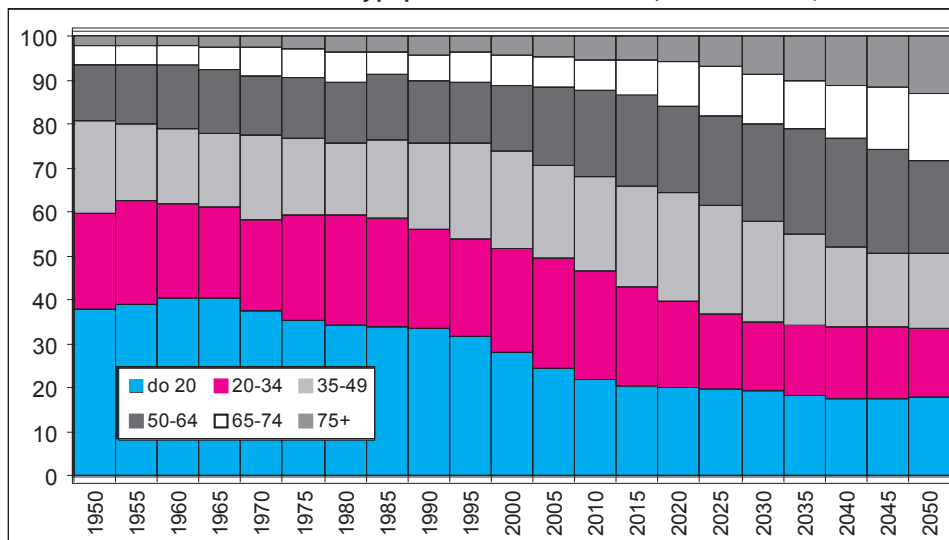
z demograficky najstarších populácií na svete. Podiel ľudí vo veku 65 rokov a viac dosahu-

je takmer 23%. Kým Japonci v produktívnom veku šetrí o dušu, dôchodcovia veselo míňajú.

Vo vyspelých krajinách majú jednotlivé vekové skupiny rozdielne typy správania s ohľadom na spotrebu a úspory:

- **Veková skupina 49-64 rokov sa pripravuje na dôchodok a charakteristickým rysom ekonomického správania je vytváranie úspor.** Z hľadiska tvorby cien sa vysoký podiel populácie v tejto vekovej skupine prejavuje deflačnými tlakmi, t.j. spomalením rastu cien v dôsledku zníženej spotreby a zvýšených úspor.
- **Veková skupina 65-74 rokov charakterizuje tzv. mladých dôchodcov, ktorí sú v relatívne dobrom zdravotnom stave a vedú aktívny život.** Mladí dôchodcovia dohŕňajú zameškané, radi cestujú a navštevujú kultúrne podujatia. Spotreba v tejto vekovej skupine je blízka spotrebe vo vekovej skupine 45-64 rokov, ale tvorba úspor je buď nízka, resp. negatívna, t.j. dochádza k čerpaniu úspor v prospech spotreby. Táto veková skupina prispieva k vytváraniu inflačných tlakov v ekonomike.
- **Veková skupina 75+ rokov charakterizuje tzv. starých dôchodcov, ktorí prechádzajú k menej aktívnemu spôsobu života.** Obmedzujú sa najmä výdavky na rekreáciu, kultúru, dopravu a odievanie. Stúpajú len výdavky na zdravotnú a sociálnu starostlivosť. Táto veková skupina vo všeobecnosti prispieva k vytváraniu deflačných tlakov, s výnimkou cien v zdravotníctve a sociálnej starostlivosti. Obmedzovanie výdavkov v tejto vekovej skupine je podmienené aj klesajúcim objemom úspor. Starí dôchodcovia si uvedomujú, že môžu prežiť svoje úspory jednak v dôsledku predlžujúceho sa ľudského veku a jednak v dôsledku nízkeho zhodnotenia úspor (ktoré sú v tejto vekovej skupine uložené v konzervatívnych finančných produktoch).

Graf 1: Veková štruktúra slovenskej populácie, 1950–2050 (Zdroj: United Nations, Population Division)

Podiel jednotlivých vekových skupín v celkovej populácii nám teda napovedá niečo o tom, ako sa bude vyvíjať celková cenová hladina, a tiež ceny za jednotlivé tovary a služby. Taktiež nesmieme zabúdať na fakt, že vďaka úspechom medicíny a zmene v životnom štýle sa predlžuje celková dĺžka dožitia a takisto sa predlžuje aj etapa aktívneho života. Ak dnes za „mladých dôchodcov“ považujeme vekovú skupinu 65-74 rokov, v budúcnosti to môže byť 65-79 rokov.

Rast ekonomiky a bohatstva domácností

V konečnom dôsledku je bohatstvo domácností určujúcim faktorom spotreby. Čím viac niekto zarobí, tým viac môže minúť. Ako sa líši príjem a spotreba v bohatých a chudobných krajinách? Priemerná hrubá mzda sa v Japonsku pohybuje na úrovni 3000 eur, a teda asi štvornásobne prevyšuje mzdu na Slovensku. Rozdiely v reálnych príjmoch pripadajúcich na jednu domácnosť sú však podstatne menšie (tabuľka 1). Čisté príjmy domácností (po odrátaní daní a poistného a po zohľadnení cenových rozdielov) sú v Japonsku vyššie cca o polovicu v prípade zamestnancov a len o jednu desatinu v prípade dôchodcov. Za relatívne malý rozdiel zodpovedajú dva faktory.

- **Prvým faktorom je cenová hladina**, ktorá je v Japonsku podstatne vyššia ako u nás. Výpočet v tabuľke 1 zahŕňa úpravu príjmov v Japonsku o paritu kúpnej sily. Priemerné ceny tovarov a služieb boli v Japonsku v roku 2009 cca o 72% vyššie ako na Slovensku.
- **Druhým faktorom je veľkosť domácností**, počet pracujúcich a štruktúra príjmov zo zamestnania a sociálnych príjmov. V priemernej slovenskej domácnosti zamestnanec z 3,25 členov pracuje 1,83, v priemernej japonskej z 2,79 členov pracuje 1,42. V domácnosti slovenských dôchodcov žije v priemere 1,72 členov a pracuje 0,21. V japonskej domácnosti dôchodcov žije 1,83 člena a pracuje 0,22.

Slováci sú síce chudobnejším národom ako Japonci, ale v ich prospech hovorí nielen nižšia cenová hladina, ale aj relatívna mladosť a teda vyšší počet ekonomicky aktívnych ľudí. Rozdielny počet členov v domácnosti (najmä tých, čo zarábajú) sa v konečnom dôsledku podpisuje na znižovaní rozdielov v celkových príjmoch domácností medzi Slovenskom a Japonskom.

V štruktúre spotreby platí tzv. Engelov zákon: čím má niekto viac peňazí, tým menší podiel výdavkov dáva na nevyhnutné životné potreby ako potraviny a bývanie a tým viac dáva na veci ako sú zdravie, rekreácia, kultúra, peňažné dary na charitu a pod. Zamestnanci majú vyšší príjem ako dôchodcovia, a teda v ich spotrebe majú relatívne menší význam potraviny, bývanie a energie. To platí pre Slovákov i Japoncov. Na druhej strane sú Japonci predsa len bohatší ako Slováci, a preto priemerný japonský zamestnanec alebo dôchodca minie na potraviny a bývanie absolútne viac ako jeho slovenský kolega. Neprekvapuje, že dôchodcovia vydávajú relatívne viac peňazí za zdravie ako mladší ľudia. Skôr prekvapuje, že rozdiel medzi oboma krajinami je relatívne malý. Slovensko

i Japonsko však uplatňujú podobný systém verejného zdravotníctva, kde väčšina výkonov je hrazená z nemocenského poistenia. Špecifickou položkou je doprava, vrátane dopravy vlastným automobíлом. Väčšina výdavkov na dopravu súvisí so zamestnaním. Po odchode do dôchodku nutnosť používania vlastného auta klesá.

Najväčšie rozdiely v štruktúre spotreby vidíme v dvoch kategóriách. Prvou sú výdavky za hotely, reštaurácie a kaviarne, druhou tzv. rozličné tovary a služby. Hotely, kaviarne a reštaurácie sú typickým „cukríkom“, ktorý si doprajú obyvatelia krajín s vyšším príjmom. Svoju úlohu hrá aj kultúrna zmena. Pred rokom 1989 bola návšteva reštaurácie pomerne vzácnou udalosťou v živote slovenskej rodiny. Varilo sa doma, keď si ženy prišli odkrútiť druhú zmenu. Dnes si Slováci navykli chodiť do

reštaurácií a kaviarní nielen na obedové menu, ale aj na bežné posedenie s rodinou a priateľmi.

mi. Ďalším krokom bude využívanie hotelov a penziónov na víkendové pobyty a dovolenky. Prázdniny u babky a/alebo víkendy na chalupe sa síce nestratia, ale ich význam mierne klesne.

Najväčšie rozdiely však vidíme v kategórii „rozličné tovary a služby“, ktorá tvorí 7,7% spotreby u slovenských zamestnancov a 5,8% spotreby u slovenských dôchodcov. V Japonsku však rozličné tovary a služby činia 21,6% resp. 24,2% a sú ďalekou najvýznamnejšou časťou spotreby japonského obyvateľstva. Čo sa pod touto kategóriou skrýva? Pokiaľ ide o tovary, jedná sa najmä o hodinky, šperky, okuliare,

kočičky, dáždniky a iné veci osobnej spotreby. Zaujímavejšou je skôr kategória služby, ktorá zahŕňa všetko možné, od služieb holičov, cez životné a neživotné poisťky a finančné služby až po služby právnikov a prostitútok.

Významnú úlohu v tejto kategórii však majú aj služby domovov dôchodcov, domovov opatrovateľskej služby, rehabilitačných centier a iných služieb pre seniorov. Posledne spomenuté služby tvoria v spotrebe japonských dôchodcov čoraz väčšiu časť. Veľmi pravdepodobne bude význam kategórie „ostatné tovary a služby“ narastať aj v spotrebe Slovákov, najmä čo sa týka služieb seniorom.

Ako sa na spotrebe prejaví zmena vo veľkosti domácností? Menšie domácnosti = viac domácností. Počet obyvateľov bude na Slovensku v roku 2035 len asi o 150 tisíc menší ako dnes. Počet domácností však môže byť paradoxne vyšší. Ak by slovenské domácnosti mali mať o 25 rokov taký počet členov ako dnes japonské, potom by celkový počet domácností na Slovensku stúpil cca o 10%. Každá domácnosť má určité fixné náklady na predmety dlhodobej spotreby, ako sú napríklad televízor, chladnička, sporák a pod. Dá sa teda predpokladať, že dopyt po takýchto predmetoch nepoklesne, ale skôr stúpne aj v čase, keď celkový počet populácie bude klesať. Menej istá je situácia v prípade automobilov. Slovensko má v súčasnosti na jedného obyvateľa podstatne menej automobilov ako krajiny západnej Európy. V najbližších 10-15 rokoch bude počet automobilov takmer určite rásť. Potom sa však situácia môže obrátiť. Rastúci podiel obyvateľstva nad 65 rokov môže dopyt po automobiloch obmedziť.

Ing. Vladimír Baláz, PhD., DrSc.
balaz@sevis.sk

Tabuľka 1: Príjmy a výdavky na jednu domácnosť a rok v eurách a parite kúpnej sily

	SLOVENSKO		JAPONSKO	
	zamestnanci	dôchodcovia	zamestnanci	dôchodcovia
Hrubé peňažné príjmy	16 696	7 691	24 872	9 352
Dane a poistné	- 2 742	- 205	- 4 319	- 1 277
Disponibilné príjmy	13 953	7 486	20 553	8 075
Výdavky na spotrebu, pôžičky a investície	- 12 118	- 6 311	- 15 185	- 10 757
Zostatok	1 835	1 175	5 368	- 2 682
Miera úspor, %	13,2%	15,7%	26,1%	- 33,2%

Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky (2010): Príjmy, výdavky a spotreba súkromných domácností SR v roku 2009 a The Statistics Bureau and the Director-General for Policy Planning of Japan (2011): Family Income and Expenditure Survey a vlastné výpočty autora.

Tabuľka 2: Rastúci a klesajúci trhový potenciál

RASTÚCI TRHOVÝ POTENCIÁL	KLESAJÚCI TRHOVÝ POTENCIÁL
Spotrebné tovary - organické potraviny - lieky, vitamíny, zdravotné pomôcky - senior hobby (záhrada, chalupa, príroda)	Spotrebné tovary - masovo produkované potraviny - obuv a odevy pre deti a mládež - nábytok, vybavenie a údržba bytov
Predmety dlhodobej spotreby - rekreačné nehnuteľnosti	Predmety dlhodobej spotreby - obytné nehnuteľnosti
Služby - zdravotnícke služby - asistenčné a ošetrovateľské služby - kultúra, zábava, cestovanie, hotely - celoživotné vzdelávanie - kúpele, regeneračné služby - finančné služby (dôchodkové plány, anuity a spo-riace produkty na dlhodobú starostlivosť)	Služby - starostlivosť o deti, jasle a škôlky - základné, stredoškolské a VŠ vzdelanie - finančné služby (hypotéky, spotrebné úvery)